

*С.В. Павленко, А.П. Томашевський, А.В. Борисов,
С.В. Переверзєв, І.М. Хоптинець*
**ДОСЛІДЖЕННЯ СХІДНО-ВОЛИНСЬКОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ НА
ЖИТОМИРЩИНІ**

У 2011 р. Східно-Волинська експедиція ІА НАН України продовжувала археологічні розвідки за програмою «Зводу пам'яток історії та культури Житомирської області». Роботи проводилися в межах угоди з Обласною редакцією «Зводу пам'яток історії та культури». Пошукові роботи здійснювалися на території восьми адміністративних районів Житомирської обл.

На території Овруцького р-ну розвідки були зосереджені в основному в східній частині Словечансько-Овруцького кряжу та на прилеглих до нього територіях. Усього на території району досліджено 37 пам'яток, з яких 30 — нововиявлені. З них слід виділити низку стоянок, майстерень і місцезнаходжень доби пізнього палеоліту в мікрорегіоні Клинець—Черепин і в околицях с. Коренівка, декілька давньоруських поселень поблизу с. Клинець. Також було відкрито нове виробниче спеціалізоване поселення давньоруського часу поблизу с. Кирдани, яке вирізняється серед синхронних йому спеціалізованих поселень кряжу нетиповими кустарними методами обробки пірофілітової сировини та виготовленням пірофілітових пряслиць. Окремо проведено пробні розвіdkово-рятувальні дослідження на багатошаровому поселенні поблизу с. Заріччя (Шваби-І). Тут, окрім знахідок доби неоліту, давньої Русі та пізнього середньовіччя, було виявлено комплекс достатньо виразних артефактів, що попередньо можна віднести до своєрідного місцевого варіанта зарубинецької культури.

Широкі пошукові роботи проведено на території Коростенського р-ну. У м. Коростень за участю директора краєзнавчого музею В.І. Польгуя оглянули відомий комплекс городищ і курганних могильників з метою перевірки стану його збереженості та здійснення детальної прив'язки. На площі городища 4 (територія комплексу міських медичних закладів) у будівельних комунікаційних траншеях знайдено кераміку середини Х та межі Х—ХІ ст. Окрім того, на околиці міста

(на території колишнього с. Пашини) обстежено поселення, ймовірно, І тис. н. е., раніше виявлене В.І. Польгуєм.

На території району проведено розвідки в мікрорегіонах: Ходаки—Каленське—Зубівщина; Іскорость—Домолоч—Ростяжин—Хотинівка; поблизу сіл Сингаї та Щорсівка (колишнє Білошиці). Усього на цій території обстежено 11 археологічних пам'яток, переважно давньоруського часу та доби пізнього середньовіччя, з яких вісім — нововиявлені. Оглянуто й перевірено також три пам'ятки, відкриті в 60-х рр. ХХ ст. І.П. Русановою, уточнено їхнє розташування, площу та культурно-хронологічну приналежність. Також виявлено нову пам'ятку та місцезнаходження доби неоліту поблизу хутора Селище на р. Рихта. Городище, локалізоване в цьому мікрорегіоні розвідками 1983 р. Р.С. Орлова, нами не виявлено.

З метою пошуку слов'янських пам'яток, відкритих у 60-х рр. ХХ ст. І.П. Русановою, було обстежено правий берег р. Уж від с. Білки до с. Ушиця в межах Коростенського р-ну та обидва береги р. Уж від с. Бараші до с. Кам'янки (Баскаки) в межах Ємільчинського р-ну. Внаслідок фактично повтореного маршруту обстежень 60-х рр. ХХ ст. Східно-Волинською експедицією було зафіксовано кілька маловиразних багатошарових поселень і місцезнаходжень доби каменю—бронзи та пізнього середньовіччя. Привертає увагу поселення доби каменю поблизу с. Рясне, на якому знайдено нетипові (не крем'яні) артефакти з сіро-зеленого мінералу. Експедицією окремо було оглянуто городище-замчище в с. Бараші, площа якого зараз зайнята приватними садибами. На поверхні городів зібрано нечисленні матеріали ХІІ—ХІІІ ст. та значну кількість виразних керамічних матеріалів доби пізнього середньовіччя.

У Малинському р-ні проведено дослідження на території восьми суміжних мікрорегіонів у басейні середньої течії р. Ірші та її допливів (рр. Тростяниця, Лумля, Різня, Візня). Розвід-

ками обстежені місцевості в районі населених пунктів: Малин—Українка—Ялцівка; Головки—Пиріжки—Лумля—Різня—Любовичі—Ялцівка; Буки—Бучки—Сичівка; Чоповичі; Горинь—Березино; Ворсівка—Рудня Городищенська; Липляни; Скурати—Ксаверів—Недашки. Усього на території цього району обстежено 25 (переважно багатощарових) пам'яток і численні місцезнаходження доби каменю, епохи бронзи — раннього залізного віку, давньоруського часу та пізнього середньовіччя. У мікрорегіонах сучасних сіл Пиріжки та Ялцівка експедицією локалізовані скупчення поселень IX—XIII ст. Окрім того, були оглянуті городище давньоруського часу поблизу м. Малина та замчище поблизу с. Бучки.

На території Радомишльського р-ну вперше проведено маршрутні та локальні розвідки лівобережжя середньої течії р. Тетерева від м. Радомишля до с. Макалевичі. Усього відкрито вісім нових поселень і близько десяти місцезнаходжень епохи бронзи — раннього залізного віку, давньоруського часу та доби пізнього середньовіччя. Відзначимо низку вперше виявлених поселень кінця XIII—XV ст. на прибережних терасах або в заплаві р. Тетерева біля сіл Вишевичі, Чудин, Веприн, Макалевичі. Також проведені роботи на території м. Радомишля.

На території Коростишівського р-ну археологічні розвідки були зосереджені в басейні середньої течії р. Мики в мікрорегіоні сіл Міній-

ки—Садове—Травневе. Усього зафіксовано вісім пам'яток, з яких чотири — нововиявлені, а також декілька місцезнаходжень. Більшість поселень багатощарові (пізньотрипільської культури, епохи бронзи, давньоруського часу, пізнього середньовіччя). Уперше з XIX ст. локалізовано й обстежено середньовічне замчище в с. Мінійки, яке, за зібраним нами матеріалом, можна датувати XVII—XVIII ст.

У Народицькому р-ні проведено попередні розвідки за течією правого берега р. Звіздаль у мікрорегіоні Базар—В. Міньки. У результаті виявлено одне багатощарове поселення (епохи бронзи з середньовічною руднею) та декілька місцезнаходжень доби пізнього середньовіччя. Також невеликі попередні розвідки проведено навколо с. Ліплянщини.

В Андрушівському р-ні обстежено городище та посад літописного міста Котельнича (сучасне с. Стара Котельня). Здійснено сучасну детальну прив'язку пам'ятки, проведено збір підйомного матеріалу (XII—XIII ст. та матеріали пізнього середньовіччя), визначено регіони для спеціального подальшого обстеження з метою локалізації найближчої давньоруської поселенської округи цієї літописної городової волості.

Таким чином, експедицією в ході розвідок протягом польового сезону 2011 р. сукупно обстежено 106 археологічних пам'яток. Уперше виявлено 81 пам'ятку та обстежено 25 раніше відомих пам'яток.

